

YU ISSN 0350-6452

10-11

ЛИКОВНА
УМЕТНОСТ

YU ISSN 0350-6452

ЛИКОВНА УМЕТНОСТ

Списанието се печати со средства на Републичката заедница на културата
и Друштвото на историчарите на уметноста на СРМ

Печати Граф. завод „Гоце Делчев“, Скопје, Тираж 1 000 примероци

ЛИКОВНА УМЕТНОСТ

ГОД. VII БР. 10—11, 1983—1984

СПИСАНИЕ НА ДРУШТВОТО НА ИСТОРИЧАРИТЕ НА УМЕТНОСТА
ОД СРМ, СКОПЈЕ

LES ARTS PLASTIQUES

Année VII № 10—11, 1983—1984

REVUE DE L'ASSOCIATION DES HISTORIENS D'ART DE LA RÉPUBLIQUE
SOCIALISTE DE MACÉDOINE, SKOPJE

Редакциски одбор:

Проф. Димче Коцо, академик

Д-р Константин Петров

Д-р Петар Миљковиќ-Пепек

Д-р Борис Петковски

Д-р Антоние Николовски

Загорка Расолковска-Николовска

Трајан Витларски

Јасмина Чокревска-Филип

Жарко Този

Одговорен уредник

Д-р Петар Миљковиќ-Пепек

Секретар

Загорка Расолковска-Николовска

Технички уредник

Жарко Този

Јазична редакција

Евтим Манев

Превод на француски

Анка Џурџинова

Comité de rédaction:

Prof. Dimçe Koco, académicien

D-r Konstantin Petrov

D-r Petar Miljković-Peppek

D-r Boris Petkovski

D-r OAntonie Nikolovski

Zagorka Rasolkovska-Nikolovska

Trajan Vitlarski

Jasmina Čokrevska-Filip

Žarko Tozi

Rédacteur en chef

D-r Petar Miljković-Peppek

Secrétaire

Zagorka Rasolkoska-Nikolovska

Présentation graphique

Žarko Tozi

Correction des textes

Eftim Manev

traduction en français

Anka Djurčinova

Адреса: Музеј на Македонија, Скопје

adresse: Musées de Macédoine, Skopje

ДРУШТВО НА ИСТОРИЧАРИТЕ НА УМЕТНОСТА НА СРМ — СКОПЈЕ

ЛИКОВНА УМЕТНОСТ

10-11

(1983—1984)

Скопје — Скопје
1985

СТУДИИ, РАСПРАВИ И ПРИЛОЗИ
ETUDES, TRAITES, CONTRIBUTIONS

КОНСТАНТИН ПЕТРОВ, Нови форми на авторските сигнатури од XIII век во нашата земја II дел од прегледот — — — — —	7
KONSTANTIN PETROV — Nouvelles formes de signatures dans les monuments du XIII ^e siècle en Macédoine — — — — —	7
ЦВЕТАН ГРОЗДАНОВ, За тематиката на живописот на црквата во с. Реџица — Охридско — — — — —	19
CVETAN GROZDANOV — Sur les scènes bibliques de la peinture murale de l'église de Režica, près d'Ohrid — — — — —	19
ПЕТАР МИЉКОВИЌ-ПЕПЕК — ГОЦЕ АНГЕЛИЧИН, Пештерскиот храм Воведение кај Канео во Охрид — — — — —	25
PETAR MILJKOVIC-PEPEK — GOCE ANGELIČIN — L'église — caverne „Présentation au temple“, située dans Kanéo, à Ohrid — — — — —	25
ГОЦЕ АНГЕЛИЧИН, Прилог кон проучувањето на Охридскиот иконопис од XVII и XVIII век — — — — —	37
GOCE ANGELIČIN — Une contribution à l'étude des icônes du XVII ^e et XVIII ^e siècles — — — — —	37
РАДМИЛА МОМИДИЌ, Прилог кон проучувањето на сакралните објекти во македонија („Шути манастир“ св. Тома с. Мургашево)	51
RADMILA MOMIDIĆ — Apport à l'étude des monuments sacrés en Macédoine (le monastère „Saint-Thomas“ dit „Šuti manastir“ des villages Vardino et Murgashevo) — — — — —	51
ЛИДИЈА КУМБАРАЏИ-БОГОЕВИЌ, Кебир Мехмед џамија во Скопје — —	55
LIDIJA KUMBARADŽI-BOGOEVIĆ — La mosquée Kebir Mehmed Čelebi à Skopje — — — — —	55
БОРИС ЧИПАН, Огласи на градителското наследство во современата македонска архитектура — — — — —	65
BORIS ČIPAN — Les échos de l'héritage architectonique dans la construction moderne en Macédoine — — — — —	65
ТРПА РОГАНОВИЌ, Делата на македонските ликовни уметници во збирката на Етнолошкиот музеј на Македонија — — — — —	75
TRPA ROGANOVIĆ — Les oeuvres des peintres macédoniens présentées dans la collection du Musée ethnologique de Macédoine — — — — —	75
ЛИЛЈАНА ХРИСТОВА, Експресионистичките тенденции во ликовното творештво на Борислав Трајковски — — — — —	81
LILJANA HRISTOVA — Les tendances expressionnistes dans l'oeuvre picturale de Borislav Trajkovski — — — — —	81
ЗЛАТКО ТЕОДОСИЕВСКИ, Прилог кон проучувањето на творештвото на Димитар Пандилов Аврамовски — — — — —	91
ZLATKO TEODOSIEVSKI — Contribution à l'étude de la peinture de Dimitar Pandilov-Avramovski — — — — —	91
БОРИС ПЕТКОВСКИ, За творештвото на Родољуб Анастасов меѓу 1972—1984	99
BORIS PETKOVSKI — Sur la nouvelle peinture de Rodoljub Anastasov	99

КРИТИЧКИ ОСВРТИ, ЕСЕИ
NOTES CRITIQUES, ESSAIS

СОЊА АБАЏИЕВА-ДИМИТРОВА, Ars Erotica — — — — —	107
SONJA ABAĐIEVA-DIMITROVA — Ars erotica — — — — —	107
СОЊА АБАЏИЕВА-ДИМИТРОВА, Црежот на скулптурата во просторот (за најновиот скулпторски опус на Петар Хаџи Бошков) — — — — —	127
SONJA ABAĐIEVA-DIMITROVA — Le dessin de la sculpture dans l'espace (sur le nouvel opus du sculpteur Petar Hadži Boškov) — — — — —	127
ВЛАДИМИР ВЕЛИЧКОВСКИ, Споменичкиот комплекс „Македониум“ во Крушево — — — — —	131
VLADIMIR VELIČKOVSKI — Le complexe de monuments „Makedonium“ à Kruševo — — — — —	131
ВЛАДИМИР ВЕЛИЧКОВСКИ, Фигурацијата на Владимир Георгиевски — — — — —	141
VLADIMIR VELIČKOVSKI — La figuration de Vladimir Georgievski — — — — —	141
ВЛАДИМИР ВЕЛИЧКОВСКИ, Мејл-артот на Плаевски и Грчев — — — — —	145
VLADIMIR VELIČKOVSKI — Le mail-art de Plavevski et de Grčev — — — — —	145
ВЛАДИМИР ВЕЛИЧКОВСКИ, Пластичните интервенции на Симон Узуновски	149
VLADIMIR VELIČKOVSKI — Les interventions plastiques de Simon Uzunovski — — — — —	149

ЗЛАТКО ТОДОРОВСКИ, Уметноста како акција, интервенција, хепенинг (кон уметничките акции во рамките на изложбата: „Нови појави во македонската ликовна уметност во последната деценија“) — — — — —	151
ZLATKO TEODOSIEVSKI — L'art en tant qu'action, intervention, happeninig (sur les actions artistiques dans le cadre l'exposition: Nouveaux aspects des arts plastiques en Macédoine au cours de la dernière décennie. —	151

КРИТИКИ И ПРИЛОЗИ CRITIQUES, CONTRIBUTIONS

ТРАЈАН ВИТЛАРСКИ, Студија „Велјуса“ од Петар Миљковиќ — висок дострел во научната и конзерваторска дејност во СРМ — — — — —	157
TRAJAN VITLARSKI — La monographie „Veljussa“ de Petar Miljković, une haute réalisation de la science et de l'art de la restauration en Macédoine. — — — — —	157
ЗАГОРКА НИКОЛОВСКА, Цветан Грозданов, „Охридското ѕидно сликарство од XIV век“ — — — — —	163
ZAGORKA NIKOLOVSKA — Cvetan Grozdanov „La peinture murale d'Ohrid au XIVe siècle“, Ohrid, 1980 — — — — —	163
АНТОНИЕ НИКОЛОВСКИ, Борис Петковски: „Никола Мартиновски“ (Култура, Скопје, 1982) — — — — —	167
ANTANIE NIKOLOVSKI — Boris Petkovski „Nikola Martinovski“ (Kultura, Skopje, 1982) — — — — —	167
ВИКТОРИЈА ВАСЕВА-ДИМЕСКА, Наградата „Нерешки мајстори“ — 1983	171
VIKTORIJA VASEVA-DIMESKA — Sur le prix „Les Maîtres de Nerezi“ — 1983 — — — — —	171
БОРИС ПЕТКОВСКИ, Значаен научен труд — — — — —	177
BORIS PETKOVSKI — L'oeuvre renommé scientifique — — — — —	177

ХРОНИКИ CHRONIQUES

ЗАХАРИНКА АЛЕКСОВА-БАЧЕВА, Хронологија на настани од областа на македонските современи ликовни и применети уметности (јануари-декември 1982) — — — — —	179
ZAHARINKA ALEKSOSKA-BAČEVA — Chronologie des évènements du domaine des arts modernes, plastiques et appliqués en Macédoine, de janvier à décembre 1982 — — — — —	179
ДУШАН АВРАМОВСКИ, Ликовни манифестации во СР Македонија — — — — —	193
DUŠAN AVRAMOVSKI — Les manifestations des arts plastiques en Macédoine — — — — —	193
АЛЕКСАНДАР ИЛИЕВСКИ, Преглед на одбранети докторски дисертации и дипломски работи на ННСГ за Историја на уметноста со археологија на Филозофскиот факултет во Скопје до 31. XII 1984 година — — — — —	201
ALEKSANDAR ILIEVSKI — Tableau chronologique des thèses de doctorat et de diplôme soutenues à NNSG d'histoire de l'art et d'archéologie, de la Faculté de philosophie à Skopje, jusqu'au 31 décembre 1984) — — — — —	201

БИБЛИОГРАФИЈА BIBLIOGRAPHIE

НЕВЕНКА ЛАЗЕСКА, Библиографии во единцијата Современо Македонско ликовно творештво — — — — —	209
NEVENKA LAZESKA — Les bibliographies dans l'édition des arts plastiques modernes en Macédoine. — — — — —	209

ПРОМОЦИИ НА КНИГИ PROMOTIONS DES LIVRES

ХРИСТО АНДОНОВСКИ-ПОЛЈАНСКИ Промоција на книгата Акта Велјуса	217
HRISTO ANDONOV-POLJANSKI, Promotion du livre intitulé Acta Veljusa	217

IN MEMORIAM

БОРИС ПЕТКОВСКИ, Лазар Трифуновиќ (1929—1983) — — — — —	221
BORIS PETKOVSKI — Lazar Trifunović (1929—1983) — — — — —	221
ЦВЕТАН ГРОЗДАНОВ, Трајан Витларски (1948—1984) — — — — —	225
CVETAN GROZDANOV, Trajan Vitlarski (1948—1984) — — — — —	225

АНТОНИЕ НИКОЛОВСКИ

БОРИС ПЕТКОВСКИ: „НИКОЛА МАРТИНОСКИ“
(Култура, Скопје, 1982)

Пријатно е чувството и сознанието што појавата на монографијата за животот и делото на нашиот еминентен ликовен уметник, основоположник на современата ликовна уметност — Никола Мартиноски, се совпадна со организирањето на изложбата по повод 10-годишнината од неговата смрт во Уметничката галерија.

Монографијата за творечкото дело на Никола Мартиновски од д-р Борис Петковски е работена врз основа на докторската дисертација, при што Првиот дел за животот и творештвото на Никола Мартиноски е намален од 665 на 500 страници, а вториот, кој содржи документи, каталожски список на делата и слично, поради обемноста на материјалот, не е печатен овојпат. Монографијата е богато илустрирана со 32 репродукции во колор и 81 во црнобела техника.

Меѓу бројните научни трудови, книгите „Откривања“ (1977) и „Современо македонско сликарство“ (1981), монографијата за творештвото на Никола Мартиноски заслужува особено внимание. Притоа, треба да се одбележи фактот дека од страна на д-р Борис Петковски се направени извонредни истражувачки напори, за изготвување на оваа негова студија, да се проверат илјадници дела, архивски материјали, податоци и изјави, написи во печатот, текстови на ликовната критика и оделни трудови од множество автори во земјата и странство. Според наше мислење, досега ние не сме имале пообемна и особено научноистражувачка студија за Никола Мартиноски, што претставува несомнено пионирска работа на д-р Борис Петковски; студија што ги осветлува состојбите во ликовниот живот во Македонија во периодот меѓу двете војни и по ослободувањето. Читајќи ја монографијата за Никола Мартиноски, ние не можеме да не ги истакнеме темелниот научно-истражувачки пристап и методолошката обработка на материјата, да не го согледаме неговото длабоко понирање во ликовните проблеми, да не го откриеме неговиот истражувачки дух, зрелоста на еден од нашите научни истражувачки и проучувачи, што е вистински залог за научниот придонес и научната мисла во толкувањето на современата македонска и поширокиот контекст на југословенската современа уметност. Низ проучувањето

на творештвото на Никола Мартиноски, низ критичката анализа на неговите дела, д-р Борис Петковски ја осветлува и личноста на Никола Мартиноски како уметник и човек.

Досегашните проучувања за животот и делото на Никола Мартиноски, според искажувањата на авторот на монографијата, „имаа основна цел да ги определат историската улога и местото на уметникот во создавањето и развитокот на современата македонска ликовна уметност како неделив дел од националната култура на Македонија воопшто“. Во тој контекст авторот смета за неопходно да го определи вистинскиот уметнички придонес на Мартиноски, неговите појдовни естетски основи во ликовната реализација како услов и основен критериум за определување на значењето на појавата и дејствувањето на Мартиноски во македонската култура и уметност, да се потврди мислењето дека Никола Мартиноски претставува една од најистакнатите пионерски личности во ликовната и, пошироко, во културната историја на Македонија.

Преку анализата на поединечните остварувања, низ развојните фази на богатиот творечки опус на Мартиноски, д-р Борис Петковски ја докажува улогата на родоначалникот на современата македонска уметност, кој во крајна линија, со целото свое уметничко битие е поврзан со својата средина, амбиентот и со ликовната традиција. Една ваква констатација е дотолку значајно да се истакне, со оглед на несомненоста за влијанијата што ги прима Никола Мартиноски за време на своето школување во Букурешт и Париз, а што се од пресудно значење за неговото уметничко формирање и созревање. Да се биде свој, приврзаник на своето милје, тоа е неговата трајна определба, како впрочем и на другите наши основоположници: Димитар Пандилов Аврамовски и Лазар Личеноски, школувани во Париз.

Засновувајќи ги своите почетоци врз искуствата на Модилјани, Кислинг, Сутин, Пасцин, Пикасо, Шагал и други, д-р Борис Петковски, правилно забележува дека Мартиноски со длабока соживеаност ги открива и во различен степен ги асимилира повеќето елементи на актуелните движења во париската школа од крајот на третата деценија од овој век. Аргументирајќи ги тие, нецелосно и докрај непроучени пред него сознанија, д-р Борис Петковски сосем оправдано и мериторно го оценува значењето на овој прв постпариски период (по 1929 година) во творештвото на Мартиноски за создавање една нова клима во Македонија во областа на ликовната уметност. Мартиноски во нашата средина внесе настојувања на модерната уметност „рушејќи ги сите рамки што историскиот развој на оваа земја ги имаше поставено на ликовното и воопшто уметничкото творештво“, пишува д-р Борис Петковски. Целокупното творечко дело на Мартиноски, особено периодот меѓу двете војни, во областа на сликарството, цртежот, графиката и скулптурата, значат по својата содржина и ликовен израз полна еманципација на македонското подрачје во областа на ликовната уметност: нејзиното вклучување и паралелен развој со некои од најзабележителните стремежи во светското ликовно творештво на нашиот век. Бескомпромисна е констатацијата на д-р Борис Петковски дека предвоеното творештво на Никола Мартиноски содржи дела што претставуваат врв на уметничките можности на Мартиноси, што

тој не успеа да ги достигне и во своето повоено дејствување. Меѓутоа, не смее, во контекстот на оваа констатација, да се испушти од предвид ликовниот придонес на Мартиноски за неговиот личен и за прогресивниот развој на македонската современа уметност воопшто по напуштањето на социјалистичкиот реализам. Познати се негови цртежи — grosовско-шагаловски, предадени на модерен пристап, на што особено упатува д-р Борис Петковски. Со оглед на времето, разбивањето на социјалистичкиот реализам, значи и нови разбирања на уметникот. Борис Петковски го свртува нашето внимание кон периодот карактеристичен за повторното враќање кон фигуралната композиција во македонската современа уметност, за едно ново вреднување на неговото творештво од тој период.

Исклучително е богато, забележува д-р Борис Петковски, творештвото на Мартиноски и во поглед на темите и мотивите што ги обработувал низ своите дела. Познато е, меѓутоа, дека главниот творечки интерес на Мартиноски е човекот, неговата личност и лик, предаден во најразновидни околности. Човекот за Мартиноски беше извор на вонредно изнијансирана изразност, во која доминираа некои основни мотиви: мајчинството, љубовта меѓу мажот и жената, портретот и човекот виден во разни состојби: во вителот на природната и социјалната стихија, како актер на херојските настани од нашата поблиска или подалечна историја итн. што д-р Борис Петковски го забележува.

Преку трудот на д-р Борис Петковски ние се запознавме со суштествените сознанија за делото на Никола Мартиноски и го сфативме вистинскиот придонес на Никола Мартиноски во македонското творештво.

Монографијата Никола Мартиноски претставува еден од најзначајните трудови на д-р Борис Петковски и наедно драгоцен прилог во историјата на македонската историографија. Како историчар на уметноста близок до проблематиката што ја обработува д-р Борис Петковски, сметам дека монографијата за Никола Мартиновски претставува единствен патоказ во остварувањето на сликата на македонската ликовна уметност меѓу двете војни и потоа.

На крајот, чувствуваме пријатна должност да им искажеме благодарност за ликовната опрема на книгава што ја направи Нико Този, наш познат ликовен уметник, и за богато илустрираната книга со фотографии во колор и црно-бела техника на Благој Дрнков, исто така наш познат творец на уметничка фотографија.

